

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1373002/3

בית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב מיכאל עמוס

המערער (משיב בערעור שכנגד): פלוני (ע"י ב"כ עו"ד יוסי נקר)

נגד

המשיבה (מערערת בערעור שכנגד): פלונית (ע"י ב"כ טו"ר אלחנן רבינסקי)

הנדון: מעבר אם משמורנית, עם הילדים, לעיר מרוחקת שהייתה מרכז חייהם בעבר והשתתפותה בעלויות הכרוכות בהסדרי השהות עם האב הנגזרות מכך

פסק דין

לפני בית הדין מונחים ערעוריהם של האב והאם על החלטות בית הדין הרבני האזורי ירושלים [בדן יחיד, הרב יצחק אושינסקי – אב"ד] בעניין הסדרי השהות של ההורים עם הילדים.

נקדים תחילה את העובדות:

הצדדים, בני זוג מהמגזר החרדי, נישאו בשנת התשע"ג (2013). לצדדים ארבעה ילדים.

לצדדים דירה בטבריה. הצדדים התגוררו בטבריה אחרי הנישואין, ושם היה מרכז חייהם. עקב עבודתו של הבעל – האב בירושלים עברו הצדדים לבית שמש. לאישה – האם טענות קשות כלפי הבעל על אודות קשר עם נשים אחרות וגם עם גברים. הבעל החל טיפול לגמילה ברטורנו, הליך שהופסק. לפני הגשת התביעה ניסו הצדדים הליך של שלום בית באמצעות בית דין פרטי, ניסיון שכשל. האישה הגישה תביעת גירושין הבעל דורש שלום בית. עדיין לא ניתנה פסיקה בתביעה.

משגילתה האישה את המעשים שעשה הבעל, לטענתה, ומשכשלו ניסיונות הטיפול, חזרה האישה להתגורר בטבריה ולקחה עימה את הילדים. הבעל – האב הגיש לבית הדין בקשה להורות לאם לשוב ולהחזיר את הילדים לבית שמש. לאחר קבלת חוות דעת מומחה הורה בית הדין לאם לחזור ולהתגורר בבית שמש. האם הגישה בקשת רשות ערעור ובקשה לעיכוב ביצוע על החלטה זו. בית דיננו דחה את בקשת רשות הערעור אך נענה לבקשה לעיכוב ביצוע וזו לשון החלטתנו:

ברור כי אין מדובר בערעור בזכות שכן מדובר בהחלטה זמנית עד למיצוי הבירור בעניין המשמורת והגירושין.

לגופם של דברים נראה כי בשלב זה יש מקום לעיכוב ביצוע החלטת בית הדין האזורי וזאת עד לקיום הדיון בפני בית הדין האזורי בה' בתמוז התשפ"ב (4.7.22), כאשר יש להניח כי בדיון זה יתברר אם יש מקום לגירושין או לשלום בית, ואם הצדדים יפרדו יוחלט גם על המשמורת והסדרי השהות.

בשלב זה, משהדיון בבית הדין האזורי צפוי בהקדם ומששנת הלימודים עומדת לפני סיומה, והחזרת הילדים לבית שמש תהיה העברת הילדים ממוסד

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לימודים אחד לאחר, בפעם השנייה בשנה זו, מצאתי מקום לעכב את הוראת בית הדין למעבר חזרה לבית שמש, עד לקיום דיון בו לפניו. לאחר שיתבררו הדברים יותר, יוכל בית הדין לתת החלטה נוספת בעניין המשמורת ומקום המגורים.

לאחר הדיון שנערך בבית הדין האזורי בה' בתמוז התשפ"ב (4.7.22) שבו שמע בית הדין את דברי הצדדים בעניין מקום מגורי הילדים ואופן קיום הסדרי השהות קבע בית הדין בהחלטתו:

בנסיבות חיי הצדדים, שגרו שבע שנים בטבריה ושם מצויה הדירה שבבעלותם (בבית שמש הם גרו בדירה שכורה), נראה כי יש מקום לקבל את טענת האם להשבת הילדים לטבריה.

ואומנם בסוף התקופה, הצדדים עברו לבית שמש וגרו שם כשנה וכמה חודשים, אך היה זה בשל מקום עבודתו החדש של הבעל, ואין חולק על כך. לכן אף האישה נסעה עימו לבית שמש, וכנראה הייתה זו הקרבה מצידה, כפי שמשמע מדבריה בדיון. אך כשסיבה זו כבר לא קיימת (שהרי הצדדים כבר לא חיים יחד) ומרכז חיי הילדים היה בטבריה רוב השנים, נראה הגיוני ומוצדק שהילדים יחזרו להתגורר שם.

נראה שטובת הילדים לא תיפגע מכך. לא אחת נוסעים הורים לשליחות בחו"ל וכדומה עם הילדים למשך שנה או שנתיים, ולא נפגעת טובת הילדים בשוכם בתום-התקופה אל ערש ילדותם.

בנוסף: חוות דעת ד"ר סגל שהמליצה על השבת ילדים לבית שמש עסקה בעיקר בשנת הלימודים הנוכחית, שכבר הסתיימה, ולא בשנה הבאה.

אך מעבר לאמור, עולות כאן כמה שאלות מהותיות, שלהן השלכה ישירה על ההחלטה באשר למקום מגורי הילדים:

א. האם הילדים מוסתים בטבריה כנגד האב על ידי משפחת האם [...]

ב. מי יסיע את הילדים להסדרי שהות לאב המתגורר בית שמש [...]

ג. היכן ילמדו הילדים בטבריה [...]

ומובן שמענה לשלוש שאלות אלו הוא בעצם המפתח להכרעה באשר למגורי הילדים בטבריה.

בשלב זה לא תינתן הכרעה סופית, אף שעלינו למהר, שהרי שנת הלימודים הבאה כבר בפתח.

הצדדים מופנים פעם נוספת לפסיכולוג ד"ר סגל באשר למגורי הילדים משנה הבאה ואילך [...]

לאור חוות דעתו, בית הדין ישקול את הכרעתו הסופית [...]

מעתה, שני ההורים יהיו שותפים בהסעת הילדים להסדרי השהות, שהרי הדאגה לטובת הילדים ושלמותם הנפשית מוטלת בשווה על שני ההורים [...]. ולכן האם מחויבת לדאוג לכך שהילדים יפגשו את האב באופן ראוי ומסודר, ולכן חובת הסעת הילדים למפגשים עם האב תחול אף עליה ולא רק על האב.

לאור האמור [...] מעתה זה יהיה המנגנון:

באמצע השבוע – האב ייסע פעם אחת בשבוע לטבריה ויפגוש בילדים באזור טבריה, כאשר הוצאות אחת מהדרכים יחולו על האם (האב רשאי לקזז זאת מדמי המזונות).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

באשר לסופי שבוע – האב יאסוף את הילדים מבית האם, והאם היא שתאסוף את הילדים מבית האב לאחר השבת.

מרוח החלטה זו משמע שדעת בית הדין הייתה שמשורת הדין היה ראוי להענות לבקשת האם להעביר את הילדים עימה לטבריה, אך התבקשה חוות דעת המומחה איך לערוך את ההעברה באופן מיטבי.

לאחר שנתקבלו המלצת ד"ר סגל ותגובת ההורים לחוות דעתו, קבע בית הדין בהחלטתו מיום כ"ב בתמוז התשפ"ב (21.7.22):

לאחר העיון והפעלת שיקול הדעת, ואף לאור העובדה כי האמור בחוות דעת הפסיכולוג תואם עקרונית לאמור בהחלטת בית הדין מיום ה' בתמוז התשפ"ב (4.7.22) (הותרת הילדים בטבריה), בית הדין מאשר את המלצות הפסיכולוג, והצדדים יפעלו על פיהן. אם האב יבחר שלא לעבור לאזור טבריה (וכך זכותו), הרי שבמסגרת ההחלטה שמיום ה' בתמוז התשפ"ב (4.7.22) בית הדין כבר אמר את דברו בעניין הסדרי השהות שלו עם הילדים.

על החלטה זו המאפשרת לאם לעבור לטבריה הוגש ערעורו של האב הדורש לחזור להחלטה הראשונית שהורתה לאם להשיב את הילדים לבית שמש, זאת למרות הבהרת בית הדין בהחלטתו שהחלטה הראשונית הייתה החלטה זמנית, והוראתה הייתה מוגבלת בזמן – לחזור לבית שמש עד תום שנת הלימודים, ועד שתינתן החלטה סופית בעניין המשמורת.

מאידך גיסא הגישה האם ערעור על החלטת בית הדין לחייבה בהשתתפות בהוצאות האב לקיום הסדרי השהות.

בדיון שנערך לפנינו טען האב כדלהלן:

א. בית הדין חזר מהחלטתו הראשונה המורה לאם לחזור לבית שמש ולא נימק את החלטתו.

ב. העובדה שהאם מתעלמת מהחלטת בית הדין – עוברת לטבריה ולא נענית להוראותיו לחזור לבית שמש – לא יכולה להיות סיבה להשאיר המצב.

ג. ההחלטה ניתנה בדין יחיד.

ד. לעניין השתתפות בהוצאות: האם לקחה את הילדים מהמקום שבו הם היו, והאב לא צריך לשלם ולהוציא הוצאות כדי לראותם.

לעומתו אמרה האם:

א. מרכז החיים של המשפחה ושל הילדים היה בטבריה כל השנים, המעבר לבית שמש היה לצורך ניסיון. בית הדין כותב שזה כמו מעבר לגור בחו"ל לצורך שליחות, אם קורה משהו – האם חוזרת למקום מגוריה הקבוע.

ב. המלצתו הראשונה של ד"ר סגל הייתה רק לשנה הראשונה, הוא כלל לא נתן (אז) חוות דעת לשנה השנייה.

ג. בית הדין שלח מראש הודעה לצדדים שהדיון עתיד להיות בדין יחיד והמעוניין בכך יכול להגיש התנגדות, אך אף אחד לא הגיש התנגדות. לפיכך לאחר שהדיון נערך בדין יחיד, ההחלטה שבעקבותיה תהיה על ידי אותו דיון.

ד. מכיוון שאין פסול במגורי האם והילדים בטבריה כי שם מקומם הטבעי, האם לא צריכה לשאת בעלויות של האב שמגיע מבית שמש לטבריה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. המזונות הם 2,800 ש"ח, ומאידיך גיסא הנסיעות עולות 1,800 ש"ח – אין אבסורד גדול מזה.

לאחר שהארכנו בתיאור העובדות ועמדות הצדדים חובתנו לנמק ולהכריע עניין זה בכלל ולתת הוראה למעשה במקרה שלפנינו בפרט.

על עניין זה של זכות האם לשנות את מקום מגוריה אחרי הגירושין ואגב כך ליטול את בנה עימה למקום שבו היא מתגוררת נכתבו פסקי דין רבים. בפסקי דין אלו דנו במחלוקת מהריב"ל ומהרשד"ם לעניין אם שרוצה לשנות מקום מגוריה ולחזור לגור במקום משפחה עם הילד, ומשפחה האב מתנגדת למעבר ודורשת שהילד יישאר במקומם, ואין כאן מקום להאריך.

מותב בית דיננו האריך גם הוא בעניין זה בפסק דינו בתיק 1244979/2 ובפסקי דין נוספים. כמו כן שניים מהחתומים מטה האריכו ונימקו בפסק דין בתיק 1135150/1 שאין לכפות אם נשואה לטפל בילדים אם הם מתגוררים עם האב וכן אין אפשרות למונעה מלעבור למקום אחר, אף שאין זה מונע מלהכריז עליה כמורדת (אם התקיימו התנאים להכרזה זו), מובן שאין לכפות עליה להישאר עם הבעל כשטענותיה צודקות, וכפועל יוצא מקביעה זו: אם טובת הילדים שיהיו עימה – יתירו לה לקחת הילדים כדי לטפל בהם. ועיין עוד בפסקי הדין בתיק 1330348/1 ובתיק 1131739/6 שגם עליו חתומים שניים מהחתומים מטה – במה שנכתב שם בגדרי הלכות אלו, וכן בפסקי דין נוספים שאין למנותם כרוכלא, שבהם הגדרנו את השיקולים והתנאים למתן היתר לאם משמורנית לעבור עם הילד המשותף למגורים המרוחקים ממקום מגורי האב.

מסקנותינו בפסקי הדין הנזכרים היו שזכות האם לעבור אחרי הגירושין ולהתגורר בכל מקום שתחפוץ. אחרי הגירושין אין היא כפופה לגרוש ואין היא מחויבת לגדל את ילדיה. ביארנו והוכחנו שהמחלוקת שנחלקו מהריב"ל ומהרשד"ם ועוד אחרונים היא לעניין זכות האם לקחת את הבן עימה, כשהיא רוצה להיות משמורנית, ומאידיך גיסא האב תובע משמורתו.

מסקנותינו הן כדלהלן:

א. מחלוקת מהריב"ל ומהרשד"ם היא כשנחלקו האב והאם לגבי משמורת הילדים: אם ההלכות שנאמרו בגמרא לעניין משמורת בן ובת הן הגדרות חלוטות או שהדבר תלוי בטובת הילד וכמו כן אם תועלת ההורים – גם היא נכללת בשיקולי ההכרעה של עניין זה.

ב. אין חולק שהאם אינה משועבדת לגור במקום שבו הבן נמצא, אין היא צריכה לעצור את חייה והיא רשאית לעבור להתגורר במקום שתחפוץ, בין סמוך למשפחה ובין למקום המגורים של בעלה או למקום אחר ככל שתחפוץ.

ג. עם זאת מעבר הילד לא תלוי בהכרח במעבר האם.

ד. על בית הדין לקבוע משמורת קבועה של הילד בנסיבות כל מקרה על סמך ההנחה שהאם תעבור לגור במקום אחר, עניין המשמורת ייקבע על פי המלצת גורמים מקצועיים ולפי טובת הילד.

ה. לאחר קביעת המשמורת ייקבעו הסדרי הקשר עם ההורה האחר.

ו. במקרים כאלה ייתכן שתוחל אחריות עודפת לקיום הסדרי השהות על ההורה המשנה את מקום מגוריו.

ומן הכלל אל הפרט: ודאי שבנסיבות העניין מרכז חייהם של הצדדים היה בטבריה, שם בנו את ביתם, והמעבר לבית שמש היה עקב מקום העבודה של האב, וזאת מבלי לקבוע מסמרות אם

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

המעבר היה לניסיון או באופן קבוע. מעתה, מכיוון שהאם גילתה מה שעשה האב, ויש יותר מ'רגליים לדבר', לטענותיה, אין למנוע מהאם לחזור להתגורר בטבריה בסמיכות למשפחתה. והוא הדין שטובת הילדים היא להתגורר עם אימם, בפרט שמקום זה היה מרכז חייה של המשפחה, עד לפני תקופה לא ארוכה.

אכן לכתחילה לא היה ראוי שהאם תעזוב את בית שמש באמצע שנת הלימודים; ואין לשלול באופן מוחלט את חוות דעתו הראשונה של ד"ר סגל, שלא לשנות בחטף את מקום לימודיהם ומגוריהם, שבעקבותיה הורה בית הדין לאם לחזור לבית שמש עד סוף שנת הלימודים כדי שהמעבר חזרה לטבריה יהיה מסודר. עם זאת, בנסיבות האמורות, ודאי שאין למנוע מהאם להתגורר בטבריה. משכך, בין מסיבה זו ובין מסיבות אחרות, ראוי שמקום מגוריהם של הילדים יהיה בטבריה עם אימם. ומשכך אנו דוחים את ערעור האב על החלטת בית הדין להתיר מקום מגורי הילדים עם אימם בטבריה.

כמו כן משקיבלו הצדדים עליהם לקיים את הדיון בעניין משמורת הילדים בדין יחיד – הסכמה זו כוללת את מתן החלטה על ידי דין זה בעניין שעליו נערך הדיון.

אכן אף שהאם רשאית לעבור לטבריה ולקחת הילדים עימה, אין ספק שמעבר זה מרחיק את הילדים מאביהם וגורם לו הוצאות גבוהות, ולפיכך גם עליה להשתתף בהוצאות האב לקיום הסדרי השהות.

משכך אין מקום שבית דיננו יתערב בהחלטת בית הדין לגבי קיום הסדרי השהות ומימונם – דבר זה נתון לשיקול דעתו של בית דין קמא, המכיר היטב את הצדדים ואת פרטי הדברים, מכיוון שכידוע אין בית דיננו מתערב בשיקול דעתו של בית דין קמא המכיר היטב את פרטי התיק אלא במקום שנמצאה טעות הנראית לעין בשיקול הדעת, דבר שלא ניתן להיאמר במקרה שלפנינו. לפיכך יש לדחות אף את ערעור האב.

מסקנות והוראות

לאור האמור בית הדין קובע:

א. אנו דוחים את ערעור האב. משמורת הילדים תהיה בידי האם, והם יגורו במקום מגורי האם בטבריה.

ב. אנו דוחים את ערעור האב. אין מקום להתערבות בית דיננו בקביעת בית הדין המטילה על האם השתתפות בהוצאות האב לקיום הסדרי השהות.

ג. מכיוון שערעורי שני הצדדים נדחו המזכירות תחזיר לצדדים את הערובות שהפקידו כתנאי לשמיעת ערעורם.

ד. פסק הדין מותר בפרסום בהשמטת שמות הצדדים.

ה. המזכירות תסגור את תיקי הצדדים.

ניתן ביום כ"ז בכסלו התשפ"ג (21.12.2022).

הרב מיכאל עמוס

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה